

Αναλυτική ικανότητα και νοημοσύνη: μια αρχική προσέγγιση σε Ελληνικό δείγμα παιδιών ηλικίας 11-12 χρόνων

Π. Βλοντάκη

Οι όροι «εξάρτηση» ή «ανεξαρτησία από το πεδίο της πληροφορίας» (*Field Dependence-Independence*) αναφέρονται στην αναλυτική ικανότητα, δηλαδή στην τάση που εκδηλώνει το άτομο να στηρίζεται σε εξωτερικό ή εσωτερικό πλαίσιο αναφοράς αντίστοιχα, όταν επεξεργάζεται την πληροφορία. Η αναλυτική ικανότητα, όπως αυτή εκφράζεται σαν «ανεξαρτησία από το πεδίο», εξετάζεται σε σχέση με τη νοημοσύνη σε δείγμα 34 παιδιών (24 αγόρια, 10 κορίτσια), ηλικίας 11-12 χρόνων, με τη χορήγηση ανάλογων τεστ. Διαπιστώνεται ότι η σχέση ανάμεσα στη διάσταση «εξάρτηση-ανεξαρτησία από το πεδίο» και τις διάφορες κλίμακες νοημοσύνης είναι συνέπεια ενός κοινού γνωστικού παράγοντα, δηλαδή της ικανότητας για ανάλυση και αναδιάταξη της πληροφορίας. Η δεξιότητα αυτή είναι δυνατόν να συνυπάρχει με υψηλή λεκτική ικανότητα, μπορεί όμως να υπάρχει και ανεξάρτητα από αυτήν.

Εισαγωγή

Ο τρόπος με τον οποίο κάποιος αντιλαμβάνεται, οργανώνει, αναλύει ή ανακαλεί πληροφορίες και εμπειρίες καθορίζει τον γνωστικό του τύπο. Οι όροι «εξάρτηση» ή «ανεξαρτησία από το πεδίο της πληροφορίας» (*Field Dependence-Independence*) αναφέρονται στην τάση που εκδηλώνει το άτομο να στηρίζεται σε εξωτερικό ή εσωτερικό πλαίσιο αναφοράς αντίστοιχα, όταν επεξεργάζεται την πληροφορία. Προσδιορίζουν, δηλαδή, δύο γνωστικούς τύπους που λειτουργούν διαφορετικά σε νοητικό, ψυχολογικό και διαπροσωπικό επίπεδο.

«Ανεξαρτησία από το πεδίο» σημαίνει ικανότητα για αναδιάταξη του γνωστικού υλικού. Δηλαδή, κάποιος επεξεργάζεται και τροποποιεί τις διαθέσιμες πληροφορίες αντί να τις χρησιμοποιεί όπως είναι, υπερβαίνοντας έτσι ένα δοσμένο αντιληπτικό πλαίσιο (Goodenough and Karp, 1961). Ατομα που μπορούν εύκο-

λα να αναλύσουν ένα οργανωμένο σύνολο πληροφοριών στα στοιχεία του χαρακτηρίζονται σαν «ανεξάρτητοι από το πεδίο» (αναλυτικοί). Ατομα που το αποδέχονται όπως είναι χαρακτηρίζονται σαν «εξαρτημένοι από το πεδίο» (σφαιρικοί).

Οι «ανεξάρτητοι» (FI) λειτουργούν με μεγαλύτερη αυτονομία όταν κάνουν πνευματική εργασία ή συμμετέχουν σε κοινωνικές εκδηλώσεις. Όταν τους ζητηθεί να σχεδιάσουν ένα πρόσωπο, τα έργα τους είναι σαφή και αναλυτικά (Witkin et al., 1974 a).

Αντίθετα, οι «εξαρτημένοι από το πεδίο» (FD) χρειάζονται περισσότερο χρόνο για να εντοπίσουν ένα απλό σχήμα ενσωματωμένο σε ένα γεωμετρικό σύμπλεγμα. Συχνά συναντούν δυσκολία σε τεστ όπως ο σχεδιασμός με κύβους (Block Design Test), η συμπλήρωση εικόνας, η συναρμολόγηση αντικειμένων. Όμως δεν διαφέρουν από τους περισσότερο «ανεξάρτητους» σε άλλα τεστ της

κλίμακας νοημοσύνης που απαιτούν συγκέντρωση, λεκτική ικανότητα, κατανόηση ή εκμάθηση καινούργιου υλικού (Witkin et al., 1974 a).

Τα άτομα αυτού του τύπου αναπτύσσουν μια ευχέρεια στις διαπροσωπικές σχέσεις, που τους επιτρέπει να απευθύνονται στους ανθρώπους του περιγύρω τους για να αντλήσουν πληροφορίες και οργανωτική βοήθεια (Witkin and Goodenough, 1977). Έρευνες έχουν δείξει ότι η συνεργασία ανάμεσα σε αυτά τα άτομα είναι περισσότερο αρμονική από ό,τι ανάμεσα σε «ανεξάρτητους». Και ακόμη ότι σε ομάδες ετερογενείς ως προς το γνωστικό τύπο, οι διαφωνίες διευθετούνται με μεταστροφή της γνώμης των «εξαρτημένων» (Oltman et al., 1975). Φαίνεται, δηλαδή, ότι οι «ανεξάρτητοι» ίσως υστερούν σε σχέση με τους «εξαρτημένους» στην ικανότητα ή στην προθυμία να συνεισφέρουν αποτελεσματικά στη λύση μιας διαφωνίας.

Λέγοντας ότι κάποιος είναι «εξαρτημένος» ή «ανεξάρτητος από το πεδίο» εννοούμε όχι τόσο ότι ανήκει ξεκάθαρα στον ένα ή τον άλλο τύπο, όσο ότι βρίσκεται πάνω ή κάτω από το μέσο όρο μιας ομάδας ως προς αυτή τη διάσταση.

Μακροχρόνιες έρευνες έχουν δείξει αλλαγή προς μεγαλύτερη αναλυτική ικανότητα με την πάροδο της ηλικίας. Επίσης υποστηρίζεται ότι οι άνδρες είναι περισσότερο αναλυτικοί από ό,τι οι γυναίκες μετά το τέλος της εφηβείας, αν και η διαφορά αυτή ατονεί με τη συμπλήρωση της ωριμότητας (Witkin et al., 1974 a).

Ο γνωστικός αυτός τύπος έχει διερευνηθεί εκτεταμένα σε διάφορες ομάδες και σε σχέση με ποικίλους παράγοντες, όπως:

- κοινωνική συμπεριφορά (Witkin and Goodenough, 1977)

- νοητική λειτουργία (Goodenough and Karp, 1961)

- απόδοση στις ξένες γλώσσες (Hansen and Stansfield, 1981, Hansen, 1984 και Reid, 1987)

- τρόπο ανατροφής (Witkin et al., 1974 b).

Τα ευρήματα δείχνουν σταθερή επίδραση στον τρόπο με τον οποίο κάποιος μαθαίνει, σκέπτεται ή αλληλεπιδρά με τον κοινωνικό του περίγυρο.

Στον ελληνικό χώρο, ο γνωστικός αυτός τύπος δεν έχει μελετηθεί. Η εργασία αυτή έχει σκοπό μια πρώτη διερεύνησή του σε σχέση με τη νοητική λειτουργία. Στο παρελθόν έρευνες έδειξαν ότι άτομα που χαρακτηρίζονται σαν «εξαρτημένα από το πεδίο» (FD) είχαν χαμηλότερη απόδοση στα τεστ νοημοσύνης από ό,τι άτομα που χαρακτηρίζονταν σαν «ανεξάρτητοι» (FI) (Goodenough and Karp, 1961). Ομως, σύμφωνα με τους Witkin et al., (1974), η σχέση ανάμεσα στην απόδοση στην κλίμακα Wechsler και την απόδοση σε τεστ «ανεξαρτησίας από το πεδίο» (αναλυτική ικανότητα) οφείλεται στο ότι ορισμένα τεστ της κλίμακας αυτής απαιτούν την ανάλυση και αναδιάταξη ενός συνόλου πληροφοριών. Ελέγχουν, δηλαδή, στην ουσία ικανότητες ίδιες με αυτές που ελέγχει το τεστ του αναλυτικού γνωστικού τύπου.

Οι κλίμακες νοημοσύνης απευθύνονται σε τρεις βασικές νοητικές λειτουργίες: α) τη λεκτική, η οποία ελέγχεται με τα επιμέρους τεστ κατανόησης πληροφοριών, εύρεσης ομοιοτήτων, λεξιλογίου, β) την προσοχή-συγκέντρωση (μνήμη) η οποία ελέγχεται με αριθμητικά τεστ και γ) τη μη λεκτική οργάνωση (αντιληπτική ταχύτητα) που συνήθως ελέγχεται με βάση το σχέδιο με κύβους (Block Design), συναρμολόγηση αντικειμένων, συμπλήρωση εικόνας.

Αυτή η τρίτη νοητική λειτουργία πιθανότατα σχετίζεται με την αναλυτική ικανότητα, όπως αυτή εκφράζεται σαν «ανεξαρτησία από το πεδίο». Η συσχέτιση αυτή διαμορφώνεται από ένα κοινό γνωστικό, μη λεκτικό παράγοντα, την ικανότητα αποκωδικοποίησης ενός δοσμένου αντιληπτικού πλαισίου. Η υπεροχή σ' αυτό τον τομέα μπορεί να συνυπάρχει ή όχι με υπεροχή και στις άλλες νοητικές λειτουργίες. Η άποψη αυτή ενισχύει την υπόθεση για πολυδιάστατη νοημοσύνη με σημαντικές παιδαγωγικές συνεπαγωγές. Ένας μαθητής δεν θα έπρεπε να αποτιμάται σαν καλός ή κακός γενικά, αλλά σαν ένα άθροισμα ισχυρών και αδύνατων σημείων που απαιτούν ανάλογη διδακτική έμφαση.

Με βάση τα παραπάνω, η κύρια υπόθεση αυτής της εργασίας είναι η εξής: ένα τεστ «ανεξαρτησίας από το πεδίο» και τα επιμέρους τεστ της κλίμακας νοημοσύνης που ελέγχουν την ικανότητα για μη λεκτική οργάνωση θα πρέπει να παρουσιάζουν υψηλή συσχέτιση. Δηλαδή, προσδιορίζουν μια κοινή νοητική λειτουργία, ξεχωριστή από τη λεκτική, την ικανότητα για ανάλυση και αναδιάταξη της πληροφορίας.

ΜΕΘΟΔΟΣ

Στην έρευνα συμμετείχαν 34 παιδιά (24 αγόρια, 10 κορίτσια) ηλικίας 11-12 χρόνων από την 6η τάξη του Δημοτικού Σχολείου του Κολλεγίου Ψυχικού. Επιλέχθηκαν τυχαία δύο από τα τμήματα Αγγλικών όπου τα παιδιά έχουν μητρική γλώσσα την ελληνική.

Επειδή τα τμήματα Αγγλικών αποτελούνται από παιδιά διαφόρων Ελληνικών τμημάτων, στο δείγμα συμμετείχαν παιδιά διαφόρων ικανοτήτων, αντιπροσω-

πευτικά του κύριου πληθυσμού της 6ης Δημοτικού.

Στα παιδιά εξηγήθηκε ότι θα βοηθήσουν στο να γίνει καλύτερη και αποτελεσματικότερη η διδασκαλία με το να μας δείξουν πώς μαθαίνουν. Και ότι αυτό μπορεί να γίνει με μια σειρά από «παιχνίδια», όπως χαρακτηρίστηκαν τα τεστ, στα οποία θα προσπαθήσουν να αναλύσουν ένα σχήμα, να ζωγραφίσουν μια φιγούρα, να εξηγήσουν μια λέξη. Τονίστηκε στα παιδιά ότι με αυτά τα «παιχνίδια» δεν θέλουμε να δούμε αν είναι έξυπνα ή όχι, αλλά το πώς αναλύουν ένα σχήμα ή μία λέξη. Τα τεστ χορηγήθηκαν από τη συγγραφέα του άρθρου αυτού στο Κολλέγιο Ψυχικού. Το GEFT και το DAM/W χορηγήθηκαν ομαδικά, το BLOCK και VOC σε μία ατομική συνάντηση με κάθε παιδί στο χώρο του σχολείου.

Τεστ

(1) Ο βαθμός αναλυτικής ικανότητας που ορίζεται σαν «ανεξαρτησία» ή «εξάρτηση από το πεδίο» εκτιμήθηκε με το «Τεστ Ενσωματωμένων Σχημάτων» (*Group Embedded Figures Test* ή *GEFT*). Το τεστ χορηγείται ομαδικά και το εξεταζόμενο άτομο πρέπει να ξεχωρίσει ένα απλό γεωμετρικό σχήμα, που βρίσκεται ενσωματωμένο σε ένα σύνθετο γεωμετρικό σύνολο, μέσα σε περιορισμένο χρονικό διάστημα. Ο βαθμός είναι το άθροισμα των σωστών σχημάτων από το σύνολο των 18.

(2) Ο βαθμός μη λεκτικής οργάνωσης εκτιμήθηκε με: α) το «Τεστ Σχεδιασμού με Κύβους» (*Block Design Test*) της κλίμακας Wechsler για το οποίο υπάρχουν ενδείξεις ότι αποτιμά την ίδια ικανότητα με το «Τεστ Ενσωματωμένων Σχη-

μάτων». Το τεστ χορηγείται ατομικά και ο εξεταζόμενος πρέπει να σχηματίσει με κύβους το σχέδιο κύβων που του παρουσιάζεται κάθε φορά. Αυτό προϋποθέτει τη σωστή ανάλυση του πρότυπου σχεδίου στα μέρη από τα οποία αποτελείται. β) Το *Σχέδιο Ανδρα/Γυναίκας (Draw a Man and a Woman Test)*, το οποίο αξιολογήθηκε με βάση την κλίμακα Γεώργα (1971) με λεπτομερή βαθμολόγηση του κάθε στοιχείου. Το τεστ χορηγείται ομαδικά.

(3) Ο βαθμός λεκτικής ικανότητας εκτιμήθηκε με το τεστ *Λεξιλόγιο Β* της κλίμακας νοημοσύνης Γεώργα (1971) που χορηγήθηκε ατομικά, κατάλληλα τροποποιημένο για παιδιά αυτής της ηλικίας.

(4) Ο μέσος όρος στα Μαθηματικά και τα Ελληνικά του κάθε μαθητή χρησιμοποιήθηκε σαν δείκτης της αριθμητικής (ποσοτικής) και λεκτικής ικανότητάς του αντίστοιχα.

(5) Εγινε προσπάθεια να διερευνηθεί η σχέση ανάμεσα στην αναλυτική ικανότητα και τη χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή στο σπίτι. Επειδή δεν ήταν αυτός ο κύριος στόχος της έρευνας, η ερώτηση περιορίστηκε μόνο στο αν χρησιμοποιούν Η/Υ στο σπίτι, χωρίς να επεκταθεί σε άλλες διαστάσεις αυτής της δραστηριότητας, όπως το χρόνο που αφιερώνουν στον Η/Υ, αν κατασκευάζουν δικά τους προγράμματα ή αγοράζουν έτοιμα κ.λπ.

Στον Πίνακα 1 παρουσιάζεται η βαθμολογία των παιδιών στα τεστ GEFT, DAM/W, BLOCK, VOC.

Μέθοδος ανάλυσης των δεδομένων

Η συσχέτιση ανάμεσα στον γνωστικό τύπο «εξάρτηση-ανεξαρτησία από το πεδίο», τη μη λεκτική οργάνωση και τη λε-

κτική ικανότητα υπολογίστηκε με τον δείκτη Pearson r . Η σχέση ανάμεσα στην αναλυτική ικανότητα και τη χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή υπολογίστηκε με το δείκτη συνάφειας biserial.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

1. Η συσχέτιση ανάμεσα στην απόδοση στο τεστ «ανεξαρτησίας από το πεδίο» GEFT και στα τεστ μη λεκτικής οργάνωσης (BLOCK, DAM/W) ήταν υψηλή, όπως φαίνεται στα Σχήματα 1 και 2. Η ισχυρότερη συσχέτιση βρέθηκε ανάμεσα στο «Τεστ Ενσωματωμένων Σχημάτων» (GEFT) και στο «Τεστ Σχεδιασμού με Κύβους» (Block Design) ($r = .79$), ενώ η συσχέτιση ανάμεσα στο GEFT και στο «Σχέδιο Αντρα/Γυναίκας» (DAM/W) ήταν $.55$ ($p < .01$).

2. Όσον αφορά τη λεκτική ικανότητα, η συσχέτιση ανάμεσα στο «Τεστ Ενσωματωμένων Σχημάτων» (GEFT) και το «Τεστ Λεκτικής Ικανότητας» (VOC) ήταν θετική ($r = .49$, $p < .01$) (Σχήμα 3) αλλά όχι τόσο ισχυρή όσο αυτή ανάμεσα στο GEFT και τα τεστ μη λεκτικής οργάνωσης, BLOCK και DAM/W ($r = .79$ και $.55$ αντίστοιχα, $p < .01$).

3. Επίσης οι συσχετίσεις ανάμεσα στο «Τεστ Λεκτικής Ικανότητας» (VOC) και το «Τεστ Ενσωματωμένων Σχημάτων» (GEFT) καθώς και τα τεστ μη λεκτικής οργάνωσης (BLOCK, DAM/W) είναι πολύ χαμηλές και μόνο οριακά στατιστικά σημαντικές. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τις συσχετίσεις ανάμεσα στο VOC και το BLOCK ($r = .39$) ή στο VOC και το DAM/W ($r = .38$, $p < .01$).

4. Η συσχέτιση ανάμεσα στο GEFT και το μέσο όρο στα Μαθηματικά είναι υψηλότερη ($r = .57$) από ό,τι αυτή ανάμεσα στο GEFT και τον μέσο όρο στα

ΠΙΝΑΚΑΣ 1. Βαθμολογία των παιδιών στα τεστ GEFT, DAM/W, BLOC, VOC

A/A παιδιού	GEFT	DAM/W	BLOCK	VOC
1	13	53	46	47
2	10	26	34	48
3	13	37	34	33
4	13	57	44	56
5	11	38	34	43
6	1	28	30	42
7	6	58	47	39
8	14	40	35	40
9	7	55	31	41
10	17	50	53	50
11	16	59	55	45
12	10	38	26	41
13	12	48	32	44
14	11	43	36	40
15	15	56	57	50
16	18	52	46	49
17	15	52	57	45
18	0	21	14	38
19	0	36	12	41
20	16	55	48	56
21	0	50	14	44
22	4	34	11	43
23	7	30	39	45
24	0	22	10	43
25	9	55	42	40
26	17	44	43	50
27	4	53	22	46
28	0	37	26	47
29	12	52	27	47
30	9	53	50	44
31	8	56	48	37
32	17	55	47	48
33	0	30	24	31
34	1	41	10	41

Ελληνικά ($r = .44$ $p < 0.1$). Το εύρημα αυτό όσον αφορά τα Ελληνικά είναι συμβατό με τη χαμηλή συσχέτιση ανάμεσα στο GEFT και το VOC ($r = .49$). Όμως, και οι δύο συσχετίσεις του GEFT με το

μέσο όρο στα Μαθηματικά και τα Ελληνικά είναι στατιστικά σημαντικές.

5. Ο δείκτης συνάφειας ανάμεσα στην αναλυτική ικανότητα και τη χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή στο σπίτι ήταν

πολύ χαμηλός (biserial = .06). Από τα 34 παιδιά του δείγματος, η πλειοψηφία (24) είχαν δικό τους υπολογιστή χωρίς αυτό να φαίνεται ότι επηρεάζει την αναλυτική τους ικανότητα.

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Τα ευρήματα αυτά, συμβατά με αποτελέσματα προηγούμενων ερευνών (Goodenough and Karp, 1961, Hansen and Stansfield, 1984) επιβεβαιώνουν την αρχική υπόθεση: η σχέση ανάμεσα στη διάσταση «εξάρτηση-ανεξαρτησία από το πεδίο» και στις διάφορες κλίμακες νοημοσύνης είναι συνέπεια ενός κοινού γνωστικού παράγοντα, δηλαδή της ικανότητας για ανάλυση και αναδιάταξη της πληροφορίας. Η δεξιότητα αυτή είναι δυνατόν να συνυπάρχει με υψηλή λεκτική ικανότητα, μπορεί όμως να υπάρχει και ανεξάρτητα από αυτήν.

Επειδή το μέγεθος του δείγματος ήταν μικρό, δεν έγινε προσπάθεια μελέτης του σε υπο-ομάδες είτε κατά φύλο είτε κατά απόδοση στο GEFT, που αποτελούσε και τον κορμό των τεστ, γιατί τα όποια συμπεράσματα θα ήταν επισφαλή. Για τον ίδιο λόγο, ακραίες τιμές απόδοσης ενδεχόμενα επηρεάζουν τους συντελεστές συσχέτισης. Η αδυναμία αυτή θα ξεπεραστεί με τη μελλοντική διερεύνηση μεγαλύτερου πληθυσμού.

Η αναλυτική ικανότητα, όπως εκφράζεται σαν «εξάρτηση-ανεξαρτησία από το πεδίο», σχετίζεται σαφώς με τη νοητική λειτουργία της μη λεκτικής οργάνωσης. Η συσχέτιση ανάμεσα στο «Τεστ Ενσωματωμένων Σχημάτων» (GEFT) και το «Τεστ Σχεδιασμού με Κύβους» (Block Design Test) ή το «Σχέδιο Άνδρα / Γυναίκας» (DAM/W) είναι υψηλή και στατιστικά σημαντική ($r = .79$ και $.55$ αντίστοιχα).

Η γνωστική αυτή διάσταση διαχωρίζεται σε μεγάλο βαθμό από τη λεκτική ικανότητα, όπως δείχνει η χαμηλή συσχέτιση ανάμεσα στο «Τεστ Λεξιλογίου» (VOC) με το «Τεστ Ενσωματωμένων Σχημάτων» (GEFT), το «Τεστ Σχεδιασμού με Κύβους» (Block Design Test) και το «Τεστ Άνδρα / Γυναίκας» (DAM/W) ($r = .49, -.39, -.38$ αντίστοιχα). Όμως, υπάρχει κάποια επικάλυψη γιατί η συσχέτιση ανάμεσα στο «Τεστ Ενσωματωμένων Σχημάτων» (GEFT) και το «Τεστ Λεξιλογίου» (VOC), αν και χαμηλότερη από ό,τι ανάμεσα στο GEFT και τα τεστ μη λεκτικής οργάνωσης (BLOCK, DAM/W), είναι στατιστικά σημαντική ($r = .49$).

Ακόμη, η ικανότητα για ανάλυση και αναδιάταξη της πληροφορίας είναι εμφανέστερη στις αριθμητικές (ποσοτικές) από ό,τι στις λεκτικές ασκήσεις, όπως δείχνουν οι αντίστοιχοι δείκτες συνάφειας ($r = .57, -.44$),

Όσον αφορά τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές, η ευρεία τους χρήση θα μπορούσε να αξιολογηθεί σαν παράγοντας που ενισχύει την «ανεξαρτησία από το πεδίο». Είναι ενδιαφέρον το ό,τι σ' αυτή τη μελέτη δεν βρέθηκε σχέση ανάμεσα σ' αυτή τη διάσταση και τη χρήση Η/Υ στο σπίτι. Αυτό φυσικά δεν αναιρεί τις δυνατότητες του Η/Υ ως παιδαγωγικού εργαλείου, ειδικά όταν ληφθεί υπόψη η περιορισμένη διερεύνηση αυτού του θέματος (δεν εξετάστηκε ο χρόνος ή η ποιότητα της ενασχόλησης με τον Η/Υ), αλλά περισσότερο δείχνει ότι πολύ συχνά ο Η/Υ δεν χρησιμοποιείται παιδαγωγικά.

Το εκπαιδευτικό μας σύστημα βασίζεται στην αναλυτική ικανότητα και επομένως ευνοεί τον αναλυτικό μαθητή. Η αναλυτική ικανότητα μπορεί να καλλιεργηθεί μαθαίνοντας στο παιδί πώς να αναλύει, να δομεί, να ανασυνθέτει τόσο

στα Μαθηματικά όσο και στα γλωσσικά μαθήματα. Χρειάζεται, λοιπόν, να δοθεί έμφαση στη διδασκαλία της.

Ακόμη, σύμφωνα με ερευνητικά δεδομένα, οι ατομικές διαφορές ως προς αυτή τη γνωστική διάσταση αντανακλούν διαφορές στον τρόπο ανατροφής (Witkin

et al., 1974 b). Υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις ότι η ενθάρρυνση της πρωτοβουλίας και αυτονομίας του παιδιού συντελεί στην ανάπτυξη μεγαλύτερης αναλυτικής ικανότητας. Αυτός θα είναι και ο προσανατολισμός αυτής της έρευνας μελλοντικά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Γεώργας Δ. *Το GEORGAS Τεστ Νοημοσύνης για Παιδιά*. Αθήνα, Κέδρος, 1971.

Goodenough D. and Karp S. *Field dependence and intellectual functioning*. *Journal of Abnormal and Social Psychology*. 1961, 63, 2, 241-246.

Hansen J. and Stansfield C. The relationship of field dependent - independent cognitive styles to foreign language achievement. *Language Learning*, 1981, 31, 2, 349-365.

Hansen L. Field dependence-independence and language testing: Evidence from six Pacific island cultures. *TESOL Quarterly*, 1984, 18, 2, 311-324.

Oltman P.K., Goodenough D.R., Witkin H.A., Freedman N. and Friedman F. Psychological differentiation as a factor in conflict resolution. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1975, 32, 730-736.

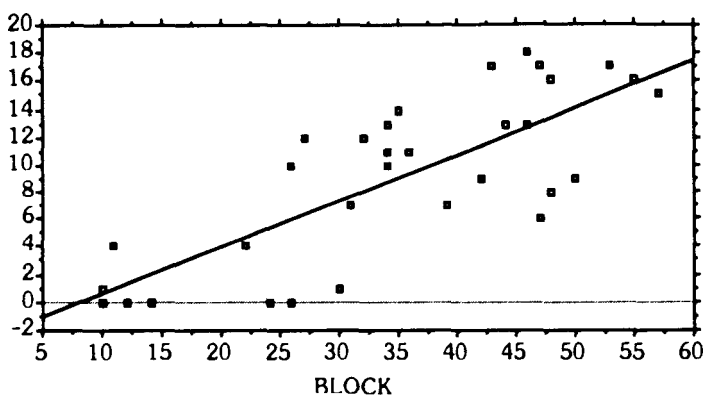
Reid J. The learning style preferences of ESL students. *TESOL Quarterly*, 1987, 21, 1, 87-111.

Witkin H.A., Dyk R.B., Faterson H.F., Goodenough D.R. and Karp S.A. *Psychological differentiation: Studies of development*. Potomac, Md, Erlbaum, 1974a.

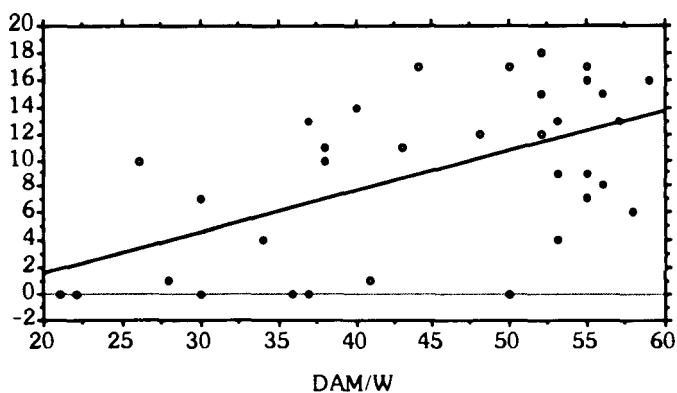
Witkin H., Williams D., Bertinik M., Christiansen B., Oltman P., Ramirez M. and Van Meel J. Social conformity and psychological differentiation. *International Journal of Psychology*. 1974 b, 9, 1, 11-29.

Witkin H. and Goodenough D. Field-Dependence and interpersonal behavior. *Psychological Bulletin*, 1977, 84, 4, 661-689.

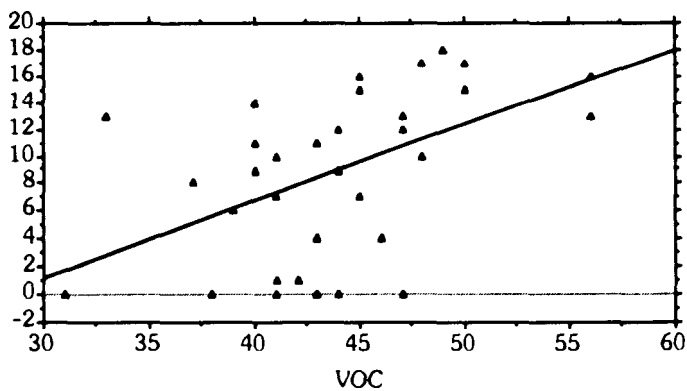
Witkin H., Goodenough D. and Oltman P. Psychological differentiation: current status. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1979, 37, 7, 1127-1145.

ΣΧΗΜΑ 1. Συσχέτιση ανάμεσα στα τεστ GEFT και BLOCK

ΣΧΗΜΑ 2. Συσχέτιση ανάμεσα στα τεστ GEFT και DAM/W

ΣΧΗΜΑ 3. Συσχέτιση ανάμεσα στα τεστ GEFT και VOC